

„ Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine.“ *Chrysoſtomus* (hom. 28. in Matth.) Quod autem Mathaeus hic retieuit, non differt: illud enim est breuitatis, hoc autem exquilitate interpretationis.

Sequitur: *Et ſtans ſuper illam, imperauit febricit & dimiſit illam. Baſilius.* (a) In quo Lucas figurauit ſermonem tanquam de praecepto animali ſenſibili facto, ſic dicens febricit imperatum, & quod febris non omiſit imperantis operationem: unde ſequitur: *Et continuo ſurgens miniſtrabat illis. Chryſoſtomus* (ut ſupra.) Quia (1) enim morbus curabilis erat, per modum medendi poteſtatem ſuam declarauit, faciens quod minime ars medicinae facere potuiſſet: poſt febris enim ſedationem; multo tempore patientes egent ut priſtinae reſtituantur ſanitati; tunc autem ſimul omnia facta ſunt. *Ambroſius* (tit. de confir. doct. Chriſti per miracula.) Si autem altiori conſilio iſta perpendamus, animi debemus intelligere, & corporis ſanitatem, ut prius animus, qui ſerpentis laborabat inſidiis, abſolutus ſit. Denique non prius Eva eſuruit, quam ſerpentis eam verſutia tentauit; & ideo aduerſus ipſum auctorem peccati prius debuit medicina ſalutis operari. Fortaſſis etiam in typo mulieris illius, variis criminum febricit caro noſtra languerebat; nec minorem febricit amoris eſſe dixerim quam caloris. *Beda* (cap. 14. in Lucam.) Si enim uirum à dæmonio liberatum moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum ſignificare dixerimus; conſequenter ſcæmina febricit tenta, ſed ad imperium Domini curata, carnem oſtendit à concupiſcentiæ ſuae fervore per continentiae praecepta frenatam. *Cyriillus*. (b) Et nos ergo ſuſcipiamus Jeſum: cum enim viſitauerit nos, & portamus eum in mente, & corde, tunc enormium voluptatum aſtum extinguet, & incolumes faciet, ut miniſtramus ei; hoc eſt, ei beneplacita peragamus.

(1) *Theophylaſtus* (circ. ſin. Com. in 4. cap. Luc.) Conſiderandum eſt turbæ deſiderium: nam cum ſol occidiſſet, adducunt ad eum inſirmos, non à tempore impediti: unde dicitur: *Cum autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant inſirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. Origenes.* (c) Ideo quidem circa ſolis occaſum, ideſt elapſa die, illos educabant, quia verecundabamur, vel timebant phariſaeos; vel quia de die intenti erant circa alia; vel quia putabant non licere ſanare in ſabbato. Ipſe autem ſanabat eos: unde ſequitur: *At ille ſingulis manus imponens curabat*

(1) *Al.* Quod enim. (2) *Al.* & intellectum. *P. Nicolai legit,* & intellectiuum, particeps ſuae poteſtatis effectum ei inferuit. (3) *Al.* Tangit. (4) *Al.* vidit.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Et Origenes in Cat. Græc. PP. (b) Ubi ſupra. (c) Ut ſupra. (d) Ibid. (e) Ut ſupra. (f) Ideſt Victor Antiochenus in Cat. Græc. PP.

forma. *Chryſoſtomus.* (a) Phariſaei quidem, ipſis prodigiis prædicantibus, potentia Chriſti ſcandalizabantur; populi vero eloquia audientes acquieſcebant, & ſequabantur: unde ſequitur: *Et turbæ requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum, & detinebant illum, ne deſcenderet ab eis: non quidem aliqui primatum, aut ſcribarum, ſed quocumque maliæ fucus non denigraverat, & illæſam habebant conſcientiam. Græcus.* (b) Quod autem Marcus dicit, Apoſtoloſ perueniſſe ad eum dicentes, quod omnes quaerunt te; Lucas vero dicit populus perueniſſe: non diſcrepant ab invicem. Applicuerant enim ad ipſum populi, Apoſtolorum ſequentes veſtigia; Dominus autem gaudebat detentus, ſed mandabat ut eum dimitterent, ut etiam alii particeps forent eius doctrina, quaſi tempore ſuae præſentiae non multum duraturo: unde ſequitur: *Quibus ait, Quia & aliis civitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo miſſus ſum.* Marcus dicit, „ Ad hoc veni,“ oſtendens divinitatis ejus celeftitudinem; & voluntariam exinanitionem; Lucas vero dicit, *Ad hoc miſſus ſum, ideſt incarna-*

tionem oſtendens, nec non beneplacitum Patris miſionem appellans: & ille quidem ſimpli- citer dicit, „ Ut prædicent;“ iſte vero regnum Dei adjungit, quod eſt ipſe Chriſtus. *Chryſoſtomus.* (c) Simul etiam confidera, quod poterat in eodem loco manendo omnes attrahere ad ſe; non tamen hoc fecit, præbens nobis exemplum, ut perambulemus, & requiramus pereuntes; ſicut paſtor ovem perditam, & medicus accedit ad inſirmum: una enim anima recuperata, poterit aliquis mille delicta abolere: unde & hic ſequitur: *Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ.* Frequentabat quidem ſynagogas, docens illos, quod non eſſet ſeducitor: nam ſi jugiter inhabitata coleret, diſſimarent eum velut latitantem. *Beda* (cap. 14. in ſin.) Si autem occaſu ſolis myſtice mors Domini exprimitur, die redeunte reſurrectio illius indicatur; cujus manifeſtata luce, à credentium turbis requiritur, & in Gentium deſerto inventus, ne abeat detinetur; maxima cum hoc contingerit prima ſabbati, quo reſurrectio celebrata eſt.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. ex homiliis in Matt. (b) Scilicet Victor, ut ſupra Notatur in Cat. Græc. PP. ſine indice loci; ſed colligitur ex illius Comment. in 1. cap. Marci Tom. 1. Biblioth. (c) Ut ſupra in Catena Græc. PP.

CAPUT V.

(a) **F**ACTUM eſt autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth. Et vidit duas naves ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia. Aſcendens autem in unam navim, qua erat Simonis, rogavit eum à terra reducere puſillum. Et ſedens docebat de navicula turbas.

(b) Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Et reſpondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus; in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Rumpebatur autem rete eorum; & annuerunt ſociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut poene mergerentur.

(c) Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jeſu: dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piſcium quam ceperant: ſimiliter autem Jacobum, & Joannem filios Zebedæi, qui erant ſocii Simonis. Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens. Et ſubductis ad terram navibus, reliſtis omnibus, ſecuti ſunt eum.

(d) Et factum eſt cum eſſet in una civitatum, & ecce vir plenus lepra videns Jeſum, & prociſdens in faciem ſuam rogavit eum, dicens: Domine, ſi viſ, potes me mundare. Et extendens Jeſus manum tetigit eum dicens: Volo: mundare. Et conſeſſum lepra diſceſſit ab illo. Et ipſe præcepit illi ut nemini diceret; ſed Vade: oſtende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua ſicut præcepit Moyses, in teſtimonium illis. Perambulabat autem magis ſermo de illo, & conveniebant turbæ multæ, ut audirent, & curarentur ab inſirmitatibus ſuis. Ipſe autem ſedebat in deſerto, & orabat.

(e) Et factum eſt in una dierum, & ipſe ſedebat docens; & erant phariſaei ſedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Judææ, & Hieruſalem; & virtus Domini erat ad ſanandum eos. Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paraly-

teus; & querebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non Invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per regulas submiserunt eum lecto in medium autem Jesum. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua. Et ceperunt cogitare scribæ, & pharisæi, dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata; an dicere, Surge, & ambula? Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Et confestim confurgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat, & abiit in domum suam magnificans Deum. Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

(f) Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Levi sedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me. Et relicto omnibus, surgens secutus est eum. Et fecit et convivium magnam Levi in domo sua, & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes. Et murmurabant pharisæi, & scribæ eorum dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis? Et respondens Jesus dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent: non enim veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam.

(g) At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & pharisæorum; tui autem edunt, & bibunt? Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponis, dum cum illis est sponsus, facere jejunare? Venient autem dies cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus. Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo comissuram a novo vestimento mittit in vestimentum vetus; alioquin & novum rumpit, & veteri non convenit commissura a novo. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres; alioquin rumpet vinum novum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt. Sed vinum novum in utres novos mittendum est; & utraque conservantur: & nemo bibens vetus, statim vult novum: dicit enim: Vetus melior est.

(a) **A**mbrosius (Lib. 4. in Luc. de ascensu Jesu in navim.) Ubi Dominus impertivit multis varia genera sanitatum, nec tempore, nec loco cepit a studio sanandi turba cohiberi: vespera incubuit, sequebantur; stagnum occurrat, & turba urgebant: unde dicitur: Factum est autem eum turbæ irruerent in eum. Chrysostr. (a) Erant enim ei comexi, diligentes eum, & mirantes, & tenere cupientes. Quis enim discessisset, dum hujusmodi miracula facebat? (i) Quis noluisse solem prospicere faciem, & os talia loquens? Neque enim in agendo miracula solum admirabilis erat: sed vitus ejus abundabat plurima gratia: unde & loquentem eum audiunt in silentio, seriem locutionis non irruptentes; dicitur enim: Ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth. Beda (cap. 15. in Luc.) Stagnum Genesareth idem dicitur esse quod mare Galilee, vel mare Tyberiadis; sed mare Galilee ab adjacente provincia dicitur; mare autem Tyberiadis a proxima civitate. Porro Genesareth a lacu ipsius natura, quæ crispantibus aquis de seipso sibi excitare auram perhibetur, Græco vocabulo quasi generans sibi auram dicitur: neque enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentibus auris

(1) Al. qui voluisset. Ex edit. P. Nicol. (a) Ursupra. (b) Ut supra, in Cat. Græc. PP. (c) Ibid.

turbas de navicula. Grigoriuz Nazianzenus (a) (hom. de repudio.) Cunctis condescendens, ut a profundis extrahat piscem, hominem scilicet natantem in mobilibus rebus, & amaris hujus vitæ procellis. Beda (cap. 15. in Luc.) Mystice autem duæ naves circumfisionem, & præputium figurant; quas videt Dominus, quia in uoque populo novit qui sunt ejus; & ad futuræ vitæ tranquillitatem quasi ad litus (1) videndo, hoc est misericorditer visitando, provehit. Piscatores sunt Ecclesiæ doctores, qui nos per rete fidei comprehendunt, & quasi littori sic terræ vivendum advehunt. Sed hæc reia modo laxantur in captivam, modo lota plicantur: quia non omne tempus est habile doctrinæ; sed nunc exercenda est lingua Doctoris, & nunc suimet cura gerenda. Navis Simonis turba, quia de auctoritate Ecclesiæ docet Genes. Quod autem Dominus ascendens in navim rogat eum a terra reducere pusillum, significat temperate utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec a terrenis in profunda sacramentorum recedatur. Vel prius in proximis regionibus gentibus prædicandum, ut quod postea dicit, *Duc in altum*, ad remotiores gentes postea prædicandum præcipiat.

(b) Cyrillus. (b) Postquam sufficienter popululum docuerat, regressitur iterum ad magnificentias proprias, & per piscatorum ministeria piscatur discipulos: unde sequitur: *Ut autem cessavit loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in captivam.* Chrysostr. (c) Condescendens enim hominibus, sicut Magos per sidus vocavit, sic & piscatores per piscatoriam artem. Theophylactus (hoc loco) Petrus autem ditulit, unde sequitur: *Et respondens Simon dixit illi; Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Non autem addidit: Non te audiam, nec secundis laboribus me exponam; sed magis subdidit: *In verbo autem tuo laxabo rete.* Quia vero turbam de navicula Dominus instruxerat, non sine mercede naviculæ dominum dereliquit, dupliciter beneficians ipsum: quia primo dedit ei multitudinem piscium, & deinde discipulum ipsum fecit. *Et cum hoc fecisset, concluserunt piscium multitudinem copiosam.* Tot autem pisces cepit ut non possent. S. Thom. Cpr. Tom. LX.

(1) Al. vivendo. (2) Al. de Conf. Evang. (3) Al. de Confens. Evang. Ex edit. P. Nicol. (a) Orat. 31. (b) In Cat. Græc. PP. ut supra. (c) Ubi supra ex hom. 6. in Matth. (d) In Cat. Græc. PP.

set eos foras educere, sed a focis auxilium peteret: unde sequitur: *Rumpebatur autem rete eorum: & annuerunt sociis qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos.* Per natum ipsos vocant: quia ex stupore propter captivam piscium loqui non poterant. Et sequitur de eorum auxilio cum dicitur: *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur.* Augustinus, de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 9.) Joannes quidem videtur simile miraculum dicere; sed illud longe aliud est, quod factum est post resurrectionem Domini ad mare Tyberiadis: ibi enim non solum ipsum tempus valde diversum est, sed etiam res ipsa plurimum distat; nam retia illic in dexteram partem missa, centum quinquaginta tres pisces ceperunt, magnos quidem; sed pertinuit ad Evangelistam dicere, quod cum tam magni essent, retia non sunt disrupta, respiciemur scilicet ad hoc factum quod Lucas commemorat, ubi præ multitudinis piscium retia rumpebantur. Ambrosius (tit. de ascensu Jesu in Navim.) Mystice autem navis Petri, secundum Matthæum fluctuat, secundum Lucam repletur piscibus, ut & principia Ecclesiæ fluctuantis, & posteriora exuberantis agnoscat. Non turbatur ista quæ Petrum habet, turbatur illa quæ Judam habet: in utraque Petrus; sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis. Caveamus igitur proliorem, ne per unum plurimi fluctuemus. Illic turbatio ubi modica fides; hic securitas ubi perfecta dilectio. Denique etsi aliis imperatur, ut laxent retia sua, soli tamen Petro dicitur, *Duc in altum*, hoc est in profundum disputationum. Quid est tam altum quam scire Dei Filium? Quæ sunt autem Apostolorum quæ laxari jubentur retia, nisi verborum complexiones, & quasi quidam orationis sinus, & disputationum recessus, qui eos quos ceperunt non amittant? Et bene apostolica instrumenta piscandi retia sunt, quæ non captos perimunt, sed reservant, & fluctuantes de infimis ad superna transfundunt. Dicit autem: *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus:* quia non hoc humanæ facultatis opus, sed superne vocationis est munus. Qui autem nihil ante ceperant, magnam in verbo Domini concludunt piscium multitudinem. Cyrillus. (d) Hoc autem fuit figura futuri: non enim incassum laborabunt evangelicæ doctrinæ rete tendentes, sed greges Gentium aggregabunt. Augustinus (3) de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 2.) Quod autem retia rumpebantur piscium copia, & naviculæ impleta sunt, ita ut pene mergerentur.

renur, significat hominum carnalium multitudinem tantam futuram in Ecclesia ut etiam distributione pacis per haereses, & scismata scinderetur. *Beda* (cap. 15. in Luc.) Rumpitur autem rete, sed non labitur piscis: quia suos Dominus inter persequentium scandala servat. *Ambrosius* (Lib. 4. in Luc. cap. ult.) Alia autem navis est Judaea, ex qua Joannes: & Jacobus eliguntur. Hi igitur de synagoga ad navim Petri, hoc est ad Ecclesiam, convenerunt, ut implerent ambas naviculas: omnes enim in nomine Jesu genuflectunt, sive Judaeus, sive Graecus. *Beda* (cap. 15. in Luc.) Vel alia navis est Ecclesia Gentium, quae & ipsa, una navicula non sufficiente, piscibus impletur electis: quia „novit Dominus qui sunt ejus.“ *Tim. 2.* & apud ipsum certus est suorum numerus electorum; dumque tot in Judaea credituros non invenit, quot ad fidem, vitamque praedestinatos novit aeternam; quasi alterius navis receptacula piscibus quaerens suis, corda quoque Gentium fidei gratia replet. Et bene rupto reti socia navis invocatur, (1) quando Judas proditor, Simon magus, Ananias, & Saphira, & multi discipulorum abierunt retro; ac deinde Barnabas, & Paulus (2) ad Gentium sunt apostolatum segregati. *Ambrosius* (Lib. 4. in Luc. cap. ult.) Possimus tamen & aliam Ecclesiam intelligere navim alterius: ab una enim plures Ecclesiae derivantur. *Cyrillus*. (a) Innuunt autem socii ut auxiliarentur eis: multi enim sequuntur Apostolorum labores, & prius illi qui Evangeliorum ediderunt scripturas, post quos alii praesides, & populorum pastores, (3) & in deitatis doctrina periti. *Beda* (cap. 15. in Luc. a med.) Harum autem impleto navium (4) in fines saeculi crevit; sed quod impletur merguntur, hoc est in submersione premuntur (non enim sunt submersae, sed periclitatae) Apostolus exponit dicens 2. *Tim. 3.* „In novissimis diebus erunt, tempora periculosa, & erunt homines seipfos „amantes, &c.“ nam mergi naves, est homines in saeculo, ex quo electi per fidem fuerant morum pravitate relabi.

(c) (b) *Ambrosius* (Lib. & tit. eod. circ. fin.) Admirabatur Petrus dona divina, & quo plus meruerat, praesumebat (5) minus unde dicitur. *Quod cum videret Simon Petrus, prociat ad genua Jesu, dicens: Exi a me, Domine, quia homo peccator sum.* *Cyrillus* (c) Reducens enim ad conscientiam patrata delicta, tremis, & trepidat, &

(1) *Al.* Quando autem Judas, &c. (2) *Al.* a Gentium sunt apostolatu segregati. (3) *Nicolaus* legit & in veritatis doctrina, &c. (4) *P. Nicolai* legit in finem usque saeculi. (5) *Al.* magis.

(6) *Al.* Sed & ait.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) *Beda*. (c) In Cat. Graec. PP. (d) *Ibid.* (e) *Hom.* 14. in Matth.

velut immandus mundum non credit se posse suscipere: acceperat enim a lege, distinguendum esse inter maculatum, & sanctum. *Gregorius* Nissenus. (d) Cum enim mandasset demergere retia, tanta copia piscium capta est, quantum ipse maris Dominus & terrae voluerat. Vox enim Verbi semper est vox virtutis, cujus praecocepto in origine mundi lux, & caetera creaturae prodibant. In his admiratur Petrus: unde sequitur: *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium quam ceperant; similiter autem Jacobum, & Joannem filios Zebedaei, qui erant socii Simonis.* *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 14. cap. 17.) Andream non nominat, qui tamen intelligitur in ea navi fuisse, secundum Matthaei, & Marci narrationem.

(6) *Et ait ad Simonem Jesus, Noli timere.* *Ambrosius* (ut supra.) Dic & tu, *Exi a me, Domine, quia peccator sum*, ut responderet Deus, *Noli timere.* Indulgenti Domino peccatum fatere. Vides quam bonus Dominus, qui tantum tribuit hominibus ut vivificandi habeant potestatem: (1) unde sequitur: *Ex hoc jam homines eris capiens.* *Beda* (cap. 15. a med.) Hoc ad ipsum Petrum specialiter pertinet: exponit enim ei Dominus quid haec captura piscium significet, quod scilicet ipse sicut nunc per retia pisces, sic aliquando per verba fit captus homines: totiusque facti hujus ordo quid in Ecclesia, cujus ipse typpum tenet, quotidie generatur, ostendit. *Chrysostomus*. (c) Considera autem eorum fidem, & obedientiam: habentes enim opus praemianibus appetibilis piscationis, cum audissent mandantem, non distulerunt, sed relictiis omnibus sequebantur. Talem enim obedientiam requirit a nobis Christus ut eam non praetermittamus, etiam si aliquid valde necessarium urgeat: unde & sequitur: *Et subductis ad terram navibus, relictiis omnibus: secuti sunt eum.* *Augustinus* de Confess. Evang. (Lib. 2. cap. 17.) Matthaeus, & Marcus breviter hoc perstringunt quemadmodum gestum sit, quod Lucas hic apertius explicavit. Hoc tamen videtur dicere quod tantum Petro a Domino dictum commemorat, *Ex hoc jam homines eris capiens*, quod illi ambobus fratribus dictum esse narraverunt. Sed potuit utique prius hoc Petro dici, cum de capta ingenti multitudine piscium miraretur, quod Lucas insinuavit; ambobus postea, quod illi duo commemoraverunt. Vel intelligendum est hoc primo fuisse factum quod

quod Lucas commemorat, nec tunc eos a Domino vocatos, sed tantum fuisse praedictum Petro quod homines esset capturus, non autem quod nunquam pisces esset capturus: unde datur locus intelligere eos ad capturam piscium remeasse, ut postea fieret quod Matthaeus, & Marcus narrant: tunc (1) enim non subductis ad terram navibus, tamquam cura redeundi; sed ita eum secuti sunt, tamquam vocantem, aut jubentem. Sed si, secundum Joannem, juxta Jordanem secuti sunt eum Petrus, & Andreas; quomodo ab aliis Evangelistis dicitur, quod eos in Galilaea piscantes invenit, & ad discipulatum vocavit, nisi quia intelligendum est, non sic eos vidisse Dominum juxta Jordanem ut ei inseparabiliter cohaerent, sed tantum cognovisse quis esset, eumque miratos ad propria remeasse? *Ambrosius* (Lib. 4. in Lucam cap. ult.) Mystice autem quos Petrus (2) in verbo capit, negat suam praedam, negat suum munus. *Exi*, inquit, *a me Domine.* Noli timere & tu quae tua sunt Domino deferre, quia quae sua (3) sunt nobis ille concessit. *Augustinus* de Quaest. Evang. (Lib. 2. quaest. 2.) Vel aliter. Ex persona Ecclesiae carnalibus hominibus plena Petrus dicit: *Exi a me, quia homo peccator sum*; tamquam Ecclesia turbis carnalium impleta, & eorum moribus poene submersa, regnum spirituum, in quibus maxime persona Christi eminet, a se quodammodo repellat. Non enim hoc voce linguae dicunt homines bonis ministris Dei, ut eos a se repellant; sed voce morum, & actuum suadent a se recedi, ne per bonos (4) regantur, & eo vehementius quo deserunt eis honorem; ut honorificentiam eorum significaverit Petrus cadens ad pedes Domini, mores autem in eo quod dixit, *Exi a me, Beda* (cap. 15. a med.) Confortat autem Dominus timorem carnalium, ne quis vel de suae conscientia culpa tremens, vel de aliorum innocentia stupens sanctitatis iter formidet aggredi. *Augustinus* de Quaest. Evang. (ut sup.) Dominus autem dum non recessit ab eis, significat, in bonis, & spiritualibus viris non esse oportere hanc voluntatem ut peccatis turbarum commoti, quo quasi securius, tranquilliusque vivant, munus ecclesiasticum deserant. Quod autem subductis ad terram navibus, relictiis omnibus secuti sunt eum, potest

(1) *Al.* deest enim. (2) *Al.* in verbo capit, in verbo credidisse negat: item in verbo capit, in verbo credidit, negat, &c. (3) *Al.* omittitur sunt. (4) *Al.* mergantur. (5) *Al.* ab hujusmodi. (6) *Al.* omittitur quae. (7) *Al.* tribuit.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Graecorum PP. ubi notatur sine indice loci, sed colligitur ex epist. quam inscribit ad Adelphium Episc. & Conf. contra Arianos. (b) Ubi supra. (c) *Bostrensis*. Quod subjungitur ex Tito, non habetur in ejus Comment. in Lucam, sed in alio forte super Matthaeum ad quem ipse remittit pro leproso; nec explorare licet, quia mihi ad manum non est.

significare finem temporis quo (5) ab hujus mundi salo, qui Christo inhaerent penitus recessuri sunt.

(d) *Ambrosius* (Lib. 5. in Lucam circ. princ.) Quarto signo, ex quo in Capharnaum Dominus venit, leprosus sanatur. Si autem quarto die soli illuminavit, & clariorem caeteris fecit, hoc clarius opus aestimare debemus, de quo dicitur: *Et factum est cum esset in una civitate, & ecce vir plenus lepra.* Bene ubi leprosus mundatur, certus non exprimitur locus, ut ostendatur non unum populum specialis alicujus civitatis, sed omnes populos fuisse sanatos. *Athanasius*. (a) Adoravit autem leprosus Dominum Deum existentem in corpore, & neque propter carnem putavit esse creaturam Verbum Dei, nec pro eo quod Verbum erat, vilipendit carnem quam vestiebat; immo ut in templo creato adorabat omnium creatorem, in faciem prociens: sequitur enim: *Et videns Jesum, & prociens in faciem, rogavit eum.* *Ambrosius* (Lib. 5. in Lucam cap. 1.) Quod in faciem prociat, humilitatis est, & pudoris, ut uniusquisque de vita maculis erubescat; sed confessionem verecundia non repressit: offendit vulnus, remedium postulat, dicens: *Domine, si vis, potest me mundare.* De voluntate Domini non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi iniquitatis suae conficius non praesumpsit: religionis aures, & fidei plena confessio est (6) quae in voluntate Domini (7) posuit potestatem. *Cyrillus* (b) Noverat enim lepram experimentis medicorum non cedere, sed vidit divina maiestate pelli daemones, & caeteros ab aliis valetudinibus curari, quae concessit divina dextera fieri. *Titus* (c) Adificamus etiam ex verbis leprosi corporalium infirmitatum melius delam non quaerere, sed divino beneplacito, totum committere, qui novit opportuna, & omnia iudicio disposuit. *Ambrosius* (ubi supra) Ego autem sanatus genere quo fuerat obsecratus; unde sequitur: *Et extendens Jesus manum, tetigit illum.* Lex tangit leprosum, prohibet; sed qui Dominus legis est, non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo tetigit, quia sine tactu, mandatum non poterat, sed ut probaret, quia subjectus non erat legi, nec contagium timebat ut homines, sed quia contaminari non poterat qui alios liberabat; simul & contrario ut lepra tactu do-

mi-

mini fugeretur, quæ solebat contaminare tangentem. *Theophylactus* (hoc loco.) Ipsi enim sacra caro est purgativa, & vitam tribuens, sicut existens Verbi Dei caro. *Ambrosius* (ubi supra à med.) In hoc autem quod subdit, *Volo: mundare*, habes voluntatem, habes & pietatis effectum. *Cyrillus*. (a) A maiestate autem processit imperiosum mandatum. Qualiter igitur in servis computatur unigenitus Filius, qui volendo tantummodo cuncta potest? Legitur de Deo Patre, quod „omnia quæcumque voluit fecit:“ *Psal.* 113. Qui vero sui Patris potestate fungitur, quomodo diversificabitur in natura ab eo? Solent etiam quæcumque sunt ejusdem virtutis, ejusdem esse substantiæ. Mirare tamen in his Christum divine, & corporaliter operantem: divinum enim est ita velle ut præsto fiant omnia, humanum autem extendere dexteram. Unus itaque Christus ex utriusque perficitur, eo quod „Verbum caro factum est:“ *Joan.* 1. *Gregorius Nissenus*. (b) Et quia cum utraque hominis particula, anima scilicet, & corpore, unita est deitas, per utraque patebat supernæ naturæ indicia. Corpus enim reconditum in se lumen declarabat, cum palpando præstabat remedia; sed anima præpotenti voluntate divinam ostendebat virtutem: velut enim sensus tactus proprius corporis est, sic & animæ voluntarius motus: vult animam, tangit corpus. *Ambrosius* (ibidem circ. med.) Dicit ergo, *Volo*, propter Phostinum; imperat propter Arrium; tangit propter Manichæum. Nihil autem medium est inter opus Dei atque præceptum, ut intelligas medentis affectum, virtutem operis: unde sequitur: *Et confessum lepra discessit ab illo*. Sed ne lepra transire possit in medicum, unusquisque dominicæ humilitatis exemplo jactantiam vitet: nam sequitur: *Et præcepit illi ut nemini diceret*: ut scilicet doceret non vulganda nostra beneficia, sed præmenda, ut non solum à mercede ablineamur pecuniæ, sed etiam gratiæ. Aut fortasse illa silentii causa est imperati, quod meliores putabat qui fide magis spontanea quam speratis beneficiis credidissent. *Cyrillus* (c) Leproso etiam silente sufficiebat ipsa negotii vox ad narrandum omnibus agnoscantibus per eum potestatem curantis. *Chrysostomus* (hom. 26. in *Matth.* paulo ante med.) Et quia ut plurimum homines, dum agrotant, Dei sunt memores, ut autem convalescant hebetantur; mandat ut Deum præ oculis habeat, dans gloriam Deo: unde sequitur: *Sed vade, ostende te sacerdoti*: ut scilicet munda-

(1) *Al.* ut dum. (2) *Al.* *Cyrillus*.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In *Catena Græcorum PP.* ex *Theauri Lib.* 12. cap. 14. (b) Orat. 1. in *Resurrectionem Christi*. (c) In *Cat. Græc. PP.* (d) *Bostrensis* in *Cat. Græc. PP.* (e) In *Catena Græc. PP.* Sed indices commutantur, pro *Cyrillo* posito *Chrysostomo*, & pro *Chrysostomo* *Cyrillo*.

tus leprosus committeret se sacerdotis aspectui; ac sic per illius censuram numeraretur inter suos. *Ambrosius* (ibidem non procul à fin.) Et ut etiam intelligeret sacerdos non legis ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum; (1) & dum mandat sacrificium secundum præceptum Moysi, ostendit Dominus quia legem non solveret, sed impleret: unde sequitur *Et offer pro emundatione tua sicut præcepit Moyses*. *Augustinus* de *Quæst. Evang.* (Lib. 2. quæst. 3.) Videtur hic approbare sacrificium quod per Moysen præceptum est, cum id non recipiat Ecclesia: quod ideo jussisse intelligi potest, quia nondum cœperat esse sacrificium sanctum sanctorum, quod corpus ejus est: non enim oportebat auferri significativa sacrificia priusquam illud quod significabatur confirmatum esset consecratione Apostolorum prædicantium, & fide credentium populorum. *Ambrosius* (ubi supra.) Vel quia lex spiritualis est, videtur sacrificium mandasse spirituale: unde dixit: *Sicut præcepit Moyses*: denique addidit, *In testimonium illis*. *Titus*. (d) Hæretici perperam hoc accipiunt, dicentes in opprobrium legis esse dictum. Qualiter autem juberet offerre pro emundatione secundum præceptum Moysi? (2) *Chrysostomus* (homil. 26. in *Matth.*) Dicit ergo, *In testimonium illis*, quia ex hoc facto ostenditur Christum incomparabilis excellentia Moysi præferri: quia enim Moyses insufficientis erat à sorore lepræ pellere morbum, orabat Dominum ut eam liberaret; sed Salvator in potestate divina protulit, *Volo: mundare*. *Cyrillus*. (e) Vel in testimonium illis, hoc est ad reprehensionem eorum, & ad probationem quod legem revereor. Cum enim te curaverim, mittebat ad sacerdotem experientiam, ut attesteris mihi quod non sum prævaricatus in legem. Et quamvis Dominus impendens remedia, moneret nemini dicere, instruens nos evitare superbia; fama tamen ejus volabat, undique insillans auditui cunctorum miraculum: unde sequitur: *Perambulabat autem magis sermo de illo*. *Beda* (cap. 16. in *Luc.*) Unius autem perfecta salvatio multas ad Dominum cogit turbas: unde sequitur: *Et conveniebant turbe multe, ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis*. Ut enim leprosus exterius se sanatum doceret, perceptum beneficium, ut Marcus ait, etiam jussus non taceret. *Gregorius VI.* *Moral.* (super illud *Job* 6. „Sicut infertur acervus tritici:“ cap. 17.) Redemptor autem noster per diem miracula in urbibus exhibet, & ad orationis studium in nocte per-

pernoctat: unde sequitur: *Ipsæ autem secedebat in desertum, & orabat*: ut perfectis videlicet prædicatoribus innuat quatenus nec activam amore speculationis funditus dederant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate contemnunt; sed quieti contemplantes forbeant quod occupati erga proximos loquentes profundant. *Beda* (cap. 4. in *Luc.* à med. illius.) Quod autem secedit orare, non ei naturæ tribuas quæ dicit, *Volo: mundare*, sed ei quæ extendens manum tetigit leprosum: non quod juxta Nestorium gemina sit Filii persona; sed ejusdem personæ sicut naturæ, sic & operationes sunt duæ. *Gregorius Nazianzenus*. (a) Et opera quidem in populo, orationes autem in deserto peragebat ut plurimum, (1) fanciens, quod liceat parumper quiescere, ut mente sincera cum Deo colloquamur. Neque enim ipse indigebat remotione, quia non erat in eo quod remitteretur, cum Deus esset; sed ut pateat nobis & operationis hora, & altioris solertia. *Beda* (cap. 16. in *Luc.*) Typice autem leprosus humanum genus languidum peccatis designat, plenum lepræ quia „omnes peccaverunt, & egent gratia Dei:“ *Rom.* 3. ut scilicet ex terna manu, id est Verbo Dei humanam contingente naturam, à præci erroris varietate mundenur, & offerant (2) Deo pro emundatione corpora sua hostiam vivam. *Ambrosius*. Si autem lepræ medicina verbum est; contemptus verbi lepra mentis est. *Theophylactus*. Vide autem, quod postquam mundatus est aliquis, tunc dignus est offerre hoc munus, scilicet corpus & sanguinem Domini, quod est divine unitum naturæ.

(e) *Cyrillus*. (b) Scribæ, & Pharisei, qui facti fuerant prodigiorum Christi visores, audiebant ipsum quoque docentem: unde dicitur: *Et factum est in una dierum, & Jesus sedebat docens; & erant pharisei sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castro Galilææ, & Judææ, & Hierusalem, & virus Domini erat ad sanandum eos*. Non quasi mutuo acciperet potestatem alterius, sed quasi Deus, & Dominus propria operabatur virtute. Fiant autem homines sæpe donorum spiritualium digni; sed plerumque deficiunt ea ratione quam novit donorum largitor; quod in Christi non accidit: astutebat enim in præstandis remediis virtus divina. Quia vero necessarium erat, ubi tanta scribarum, & phariseorum turba convenerat, aliquid fieri, ex his quæ virtuti attestarentur ipsius coram eis qui eum parvipendebant, factum est *S. Thom. Oper. Tomi. IX.*

(1) *Al.* sentiens. (2) *Al.* omittitur Deo.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Orat. 28. (b) In *Cat. Græc. PP.* (c) *Ibidem*. (d) In *Cat. Græc. PP.* ex homiliis in *Matth.* Similia sunt quoad præfatum appendicem quæ habet hom. 14. in *Matth.* sub fine; quoad posteriorem autem hom. 30. (e) In *Cat. Græc. PP.* ubi supra.

quoddam miraculum in paralytico, in quo quia defecisse videbatur medicinalis ars, portabatur à proximis ad supernum, & celestem medicum; unde sequitur: *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus; & quærebant eum inferre, & ponere ante eum*. *Chrysostomus*. (c) Mirandi vero sunt qui paralyticum adduxerunt, qualiter cum nequissent intrare per ostium, novum aliquid & alienum attentaverunt: unde sequitur: *Et non inventientes qua parte eum inferrent præturba; ascenderunt supra tectum*. Detegentes autem tectum deponunt grabatum, & ponunt in medio paralyticum: unde sequitur: *Et per tegulas submerserunt illum cum lecto in medium ante Jesum*. Dicit aliquis demissum fuisse locum à quo per tegulas desposuerant paralytici lectum. *Beda* (cap. 17. in *Luc.*) Hominem autem Dominum à paralyti curaturus primo peccatorum vincula dissolvit, ut ostenderet eum ob nexum culpæ arum artuum dissolutione damari, nec nisi his relaxatis membrorum posse recuperatione sanari: unde sequitur: *Quorum fidem ut vidi, dixit Homo, remittuntur tibi peccata tua*. *Ambrosius* (Lib. 5. in *Luc.* de submittentium fide.) Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata. Cur apud te, homo, collega non valeat, cum apud Deum servus & intervenienti meritis, & jus habeat impetrandi? Si gravium peccatorum diffidis veniam, adhibe precatores, adhibe Ecclesiam quæ pro te precetur, cujus contemplatione, quod tibi Dominus negare posset, ignoscatur. *Chrysostomus* (hom. 30. in *Matth.*) Occurrebat autem & in hoc ipso patientis fides: non enim sustinisset se inferius submitti, nisi credidisset. *Augustinus* de *Conf. Evang.* (Lib. 2. cap. 45.) Quod autem dicit, *Homo, dimittuntur tibi peccata*, ad hoc insinuandum valet quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipso quod homo erat, non posset dicere, Non peccavi: simul etiam ut ille qui homini dimittebat, intelligeretur Deus. *Chrysostomus*, (d) Nos autem si corporaliter patimur, fatigimus nocivum abjiceret: cum vero male sit animæ, differimus; atque ideo nec à corporis nocivis curamur. Abscindamus igitur fontem malorum, & cessabunt ægritudinum fluxus. Metu autem multitudinis suam intentionem aperire pharisei non audebant, sed solum in cordibus suis meditabantur: unde sequitur: *Et cœperunt cogitare scribæ, & pharisei, dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Chrysostomus*. (e) In quo mortis præci-

pitant sententiam. Erat enim mandatum in lege, quod quicumque blasphemaret in Deum, morte puniretur. *Ambrosius* (tit. ut supra.) Itaque ab ipsis ex operibus suis Dei Filius accipit testimonium: nam & validius est ad fidem quod confitentur inviti, & perniciosius ad culpam quod arguant qui suis assertionibus relinquuntur: unde sequitur: *Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Magna* (1) *infidæ plebis amentia, ut cum confessa fuerit solus Dei esse donare peccata, non credat Deo peccata donanti. Beda* (cap. 17. in Luc.) Verum enim dicunt: quia nemo peccata dimittere, nisi Deus, potest, qui per eos quoque dimittit quibus dimittendi tribuit potestatem. Et ideo Christus vere Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest. *Ambrosius* (tit. eodem.) Dominus autem salvos volens facere peccatores, ex occultorum cognitione Deum se esse demonstrat: unde sequitur: *Ut autem cognovit Jesus cogitationes eorum, respondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris? Cyrillus.* (a) *Quasi dicat: O pharisei, quia dicitis, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? respondeo vobis: Quis potest secreta cordis scrutari, nisi solus Deus? qui per Prophetas dicit (Hier. 17.) „Ego Dominus scrutans corda, & probans renes.“ Chrysostronius* (hom. 30. in Matth.) Si ergo increduli estis erga primum, scilicet remissionem peccati, ecce aliud adjicio, dum intima vestra patefacio: qui enim etiam aliud dum paralyticus corpus consolido: unde subdit: *Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata, an dicere, Surge, & ambula? Palam quidem est, quia consolidare corpus facilius est: quanto namque nobilior est anima corpore, tanto est excellentior absolutio criminum: verum, quia illud non creditis, eo quod lateat, adjicim quod minus est, & apertius tamen, quatenus quod est magis occultum per hoc demonstratur. Et quidem cum allocutus est infirmantem, non dixit, Dimitto tibi peccata, & propriam exprimens potestatem; sed *Remittuntur tibi peccata.* Cogentibus autem illis, evidentius propriam declarat potestatem, dicens: *Ut autem sciatis quia Filius hominis potestatem habet in terris dimittendi peccata. Theophylactus.* Vide quod in terra dimittur peccata: dum enim sumus in terra, peccata nostra delere possumus; postquam vero à terra tollimur, non valebimus confiteri: clauditur enim janua. *Chrysostronius.* (b) Demonstrat autem peccatorum veniam per corporis sanationem, unde sequitur: *Aut paralytico: Tibi dico, surge.* Ipsam vero corporis sanationem descriptio-*

(1) *Al. in fide.* (2) *In editione Heribopolensi P. Nicolai index hic Chrysostroni omititur.*
EX EDIT. P. NICOL. (a) Ibidem. (b) Hom. 30. in Matth. (c) In Catena Græcorum.

trat per lecti portationem, ut sic non reputetur phantasia quod factum est: unde sequitur: *Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam,* quasi dicat: Ego volebam per tuam passionem curare illos qui sani videntur, infirmantur autem in anima; sed quia nolant, vade tuam correcturam familiam. *Ambrosius* (Lib. 5. in Luc. tit. de repreh. Judæorum scrib. & pharisæorum.) *Nec mora ulla sanitatis intervenit; unum dicentorum remediumque momentum est: unde sequitur: Et confestim surgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat, & abiit in domum suam, magnificans Deum.* Cyrillus. (c) Quo facto patuit quod Filius hominis potest in terra relaxare peccata; quod pro se, & pro nobis dixerat. Ipse namque ut Deus factus homo tamquam Dominus legis peccata dimitit. Soritii famus etiam nos ab eo tam mirabilem gratiam: dictum est enim discipulis, Joan. 20. „Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.“ Quomodo autem non magis ipse peccata dimittit, qui cæteris potestatem faciendi hoc tradidit? (2) *Chrysostronius.* Reges autem terreni, & Principes homicidas absolventes, à pœna præsentis liberant, à criminibus autem expiare non possunt. *Ambrosius* (ubi supra.) Spectant autem surgentem increduli, mirantur abeuntem: unde sequitur: *Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum.* Chrysostronius (hom. 30. in Matth. circ. med.) Paulatim serpunt Judæi magnificantes Deum, non tamen putant eum Deum esse: oblabat enim eis caro, nec tamen erat modicum æstimare eum præcipuum esse mortalium, & à Deo processisse. *Ambrosius* (Lib. & tit. eod.) Divini autem operis miracula malunt timere quam credere: unde sequitur: *Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.* Si autem credidissent, non timuissent utique, sed dilexissent: perfecta enim dilectio foras timorem excludit. Non otiosa autem hujus paralytici, nec angusta medicina est, quoniam orasse permittitur, non propter suffragium, sed propter exemplum. *Augustinus* de Quæst. Evan. (Lib. 2. quæst. 4.) De paralytico enim potest intelligi animam dissolutam membris, hoc est operationibus, Christum querere, id est voluntatem Verbi Dei; impediri autem à turbis, scilicet cogitationum, nisi tecta, id est operata Scripturarum, aperiat, & per hoc ad notitiam Christi perveniat: hoc est, ad ejus humilitatem fidei pietate descendat. *Beda* (cap. 17. in Luc. ant. med.) Et bene domus Jesu tegulis contexta describitur, quia sub contemptibili litterarum velamine spiritalis gratiæ virtus invenitur. *Ambrosius*

brofius (Lib. & tit. eod.) Unusquisque autem (1) æger petentæ prædicatores salutis debet adhibere, per quos nostræ vitæ compago resoluta, actuumque nostrorum clauda vestigia, verbi cælestis remedio reformetur. Sint igitur aliqui monitoris mentis, qui animum hominis, quamvis exterioris corporis debilitate torpentem ad superiora erigant, quorum rursus adminiculis & attollere, & humiliare se facilis aucte Jesum locetur, dominico videri dignus aspectu: humilitatem enim respicit Dominus. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 4.) Hi ergo à quibus deponitur, bonos doctores Ecclesiæ possunt significare; quod autem cum lecto deponitur, significat ab homine in ista carne adhuc constituto Christum debere cognosci. *Ambrosius* (ubi supra.) Dominus autem plenam spem resurrectionis ostendens, peccata donat animum, & debilitatem carnis excludit: hoc est enim totum hominem esse curatum. Quamvis igitur magnum sit hominibus peccata dimittere, tamen multo divinius est resurrectionem donare corporibus, quandoquidem Deus resurrectio est. Lectus autem, qui tolli iubetur, nihil est aliud quam corpus humanum. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 4.) Ut non jam in carnalibus gaudiis tamquam in lecto requiescat infirmitas animæ, sed magis ipsa contineat affectiones carnales; & tendat ad domum suam, id est requiem secretorum cordis sui. *Ambrosius* (ubi supra.) Vel domum repetere suam, hoc est ad paradysum redire: ea enim est vera domus quæ hominem prima suscepit, non jure amissa, sed fraude. Merito ergo restituitur, quoniam venerat qui nexum fraudis aboleret, jusque reformaret.

(f) *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 26.) Post paralyticum sanatum, de conversione publicani subjungit, dicens: *Et post hæc exiit; & vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium.* Ipse est Mathæus, qui & Levi. *Beda* (cap. 18. in Luc. in princ.) Sed Lucas, & Marcus propter honorem Evangelistæ, nomen tacent vulgatum; Mathæus autem in sermonis principio accusator sui factus, Mathæum se, & publicanum nominat; ne quis à salute desperet pro immanitate peccatorum, cum ipse de publicano in Apostolum sit mutatus. *Cyrillus.* (a) Publicanus enim fuerat Levi, vir avarus, effrenis erga superbia, alieni amator (hoc enim est publicanorum officium) sed ab ipsis officinis malitiæ detrahitur, Christo eum vocante: unde sequitur: *Et ait illi, Sequere me.*

Ambrosius (tit. de mystica vocat. publicæ.) Sequi jubet non corporis gressu, sed mentis affectu. Itaque ille verbo vocatus, propria derelinquit qui rapiebat aliena: unde sequitur: *Et relicta omnibus surgens secutus est eum.* Chrysostronius (hom. 31. in Matth.) Ubi & vocantis virtutem, & vocati obedientiam considera. Neque enim obstetit, neque vacillavit; sed protinus paruit, nec in propriam domum ire voluit, ut suis hoc intumaret, sicut nec piscatores. *Basiliius.* (b) Nec solum tenora telonii postposuit, sed etiam contemptis pericula quæ sibi ac suis accidere poterant, dum calculos telonii dimittere imperfectos. *Theophylactus.* Et sic ab accipiente censum à transeuntibus, Christus censum accepit, non quidem ejus accipiens pecuniam, sed totaliter eum transferens ad suum consortium. *Chrysostronius* (hom. 31. in Matth.) Vocatum autem Levi Dominus honoravit, dum cum eo confestim epulatus est: hoc enim majorem præstabat fiduciam: unde sequitur: *Et fecit ei convivium magnum.* Levi in domo sua, Nec solum cum eo discumbit, immo cum pluribus: unde sequitur: *Et erat turba multa publicanorum, & aliorum qui cum illis erant discumbentes.* Convenerat enim publicani ad eum sicut ad collegam, & hominem ejusdem officii; sed & ipse glorians de presentia Christi, convocavit omnes. Christus etiam quodlibet genus remedii exhibebat, & non solum disputando, & præstando sanitatis remedia, vel etiam redarguendo æmulos, sed etiam comedendo nonnullos errantium corrigebat; inde nos instruens quod quodlibet opus, & tempus potest nobis utiliter afferre. Sed nec publicanorum participationem vitæ propter utilitatem sequentem, more medici, qui nisi tangeret sanie, non liberaret à morbo. *Ambrosius* (ubi supra.) Cum peccatoribus enim manducando, etiam cum Gentibus non prohibet nos inire convivium. *Chrysostronius.* (c) Sed tamen Dominus inculpatus est (2) inde à phariseis invidentibus, & volentibus à Christo discipulos separare: unde sequitur: *Et murmurabant pharisei, & scribæ dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis? Ambrosius* (ubi supra.) Serpentina vox est: hanc primam vocem serpens emisit dicens Evæ Gen. 3. „Quid dixit Deus; Nolite manducare, &c.? Ergo patris sui venena diffundunt. *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 27.) Videtur autem Lucas hoc aliquanto differentius ab aliis Evangelistis commemorasse: non enim dicit tan-

(1) *Al. ægre petendo prædicatores. Nicolai habet precatōres.* (2) *Al. idem, nempe discipulos.*
EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. (b) In Cat. Græc. PP. ex Asceticis. In Asceticis non occurrit, sed in Regulis Rufinus disputatis, ad interrogationem 8. verbis paululum immutatis.
(c) In Cat. Græc. PP.

tum Domino objectum esse, quod cum publicanis, & pharisæis manducaret, & biberet, sed discipulis, quod de ipso, ac de ipsis acciperetur. Propterea enim Matthæus, & Marcus de Christo discipulis objectum narrant: quia quod discipuli cum publicanis, & peccatoribus manducabant, magistro magis objiciebatur, quem sectando imitabantur. Una ergo sententia est, tanto melius insinuata quanto quibusdam verbis, manente veritate, (1) variata. *Chrysostomus* (hom. 31. in Matth.). Ipse autem Dominus in contrarium eorum sermonem convertit, ostendens non esse culpam cum peccatoribus conversari, sed etiam consortium misericordie propriae: unde sequitur: *Et respondens Jesus dixit ad illos: Non egent medico qui sani sunt, sed qui male habent: in quo* (2) commonet eos communis infirmitatis, & de numero languentium eos esse ostendit; se vero medicum esse latenter subjungit: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* *Gregorius Nissenus*. (a) Quasi dicat: Ad eo peccatores non abominer, quod eorum tantum gratia veni, non ut maneant peccatores, sed ut convertantur, & boni fiant. *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 27.) Unde addit, *In penitentiam*, quod ad explanandam sententiam valet, ne quisquam peccatores (3) ob hoc ipsum quod peccatores sunt, diligi arbitretur à Christo; (4) cum & illa similitudo de ægrotis bene intimet quid veli Deus vocando peccatores, tamquam medicus ægrotos, ut ab iniquitate tamquam ab ægrotidine salvi fiant. *Ambrosius* (tit. de excusatione discipulorum.) Sed quomodo dum justitias dilexit, neque vidit David justum derelictum, si justus derelinquitur, peccator asciscitur? Nisi intelligas quod eos justos dicit qui ex lege præsumant, & Evangelii gratiam non requirant. Nemo autem justificatur ex lege, sed redimitur ex gratia. Non vocat ergo eos qui se justos dicunt: usurpatores enim justitiæ non vocantur ad gratiam: nam si gratia est ex penitentia, utique qui fastidit penitentiam, abdicat gratiam. *Beda* (cap. 18. in Luc.) Peccatores autem vocat eos qui sua mala attendentes, nec per legem justificari se posse putantes, Christi gratiæ se penitendo (5) subjiciunt. *Chrysostomus* (hom. 31. in Matth.) Ironice autem dicit illos justos, sicut quando dicitur Gen. 3. „Ecce Adam factus est quasi unus nostrum.“ Quod autem nullus erat justus super terram, ostendit Paulus dicens Rom. 3. „omnes peccaverunt, & egent

(1) *Al. varia.* (2) commemorat. (3) *Al. in ipso.* (4) *Al. cum illa similitudine de ægrotis: unde bene intimet, &c.* (5) *Al. despiciunt.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Ut ex Gregorio Nisseno prius appendix ista notabatur, quia scilicet in Cat. Græc. PP. subnectitur alteri ex eodem Gregorio petita; sed Chrysostomi solus est, cujus & ibi nomen interjicitur. (b) In Cat. Græc. PP. (c) Ibid.

gratia Dei.“ *Gregorius Nissenus* (b) Vel dicit non egere sanos, & justos medicos, scilicet Angelos; sed male habentes, & peccatores, id est nos: quia morbum peccati incurrimus, qui in cælis non est. *Beda* (cap. 18. in Luc.) Per Matthæi autem electionem fides Gentium exprimitur: qui prius mundanis inhiabant, sed nunc Christi corpus sedula devotione conficiunt. *Theophylactus* (hoc loco.) Vel publicanus est qui principi mundi servit, & debitum carni reddit; cui gulosus reddit escas, ad ulter voluptatem; & alius aliud. Cum autem viderit eum Dominus sedentem in telonio, id est non moventem se ad majorem nequitiam; tunc à malo erigetur, & sequetur Jesum, & suscipiet in domo animæ Dominum. *Ambrosius* (tit. de mystic. vocatione publ.) Qui autem domicilio Christum recipit interno, maxime delectationibus exuberantium pacificur voluptatum. Itaque, libenter Dominus ingreditur, & in ejus recumbit affectu; sed rursus accenditur invidia peridorum, & futuræ penæ species præfiguratur: epulantibus enim fidelibus in Regno Cælorum, perfidia jejuna torquetur. *Beda* (cap. 18. in Luc.) Vel per hoc designatur Judæorum invidia, quæ de Gentium salute torquetur. *Ambrosius* (Lib. & tit. eod.) Simul etiam ostenditur quantum sit inter æmulos legis & gratiæ: quod illi qui legem sequuntur, nientis famem patientur æternam; qui vero verbum in interioribus animæ receperunt, alimentum cælestis, & fontis ubertate recreati esurire, & sitire non possunt. Et ideo qui animo jejunabant, murmurabant.

(g) *Cyrillus*. (c) Postquam primum verbum acceperunt à Christo, ab aliis ad alia se transferunt, volentes ostendere sacros discipulos; & ipsum cum eis Jesum minime curasse de lege: unde dicitur: *At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequent, & observationes faciunt, similiter & pharisæi; tui autem edunt, & bibunt?* Quasi dicant: Comeditis cum publicanis, & peccatoribus, cum jubeat lex immundo non communicare, sed in excusationem prævaricationis vobis accedit misericordia. Cur ergo non jejunatis, ut mos est secundum legem volentibus vivere? Sed sancti quidem idcirco jejunant, ut corpus assigentes, quietent passionnes ipsius; sed Christus non egebat jejunio ad perfectionem virtutis, cum tamquam Deus absolutus esset à quolibet vinculo passionis; sed nec ejus comitiva jejunio egebat, sed particeps

gratiæ ejus sine jejunio (1) decorata virtuose conversabatur. Quod si Christus quadraginta diebus jejunaverat, non hoc fuit ut in se passionem mortificaret, sed ut normam abstinentiæ ostendat carnalibus. *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 27.) Evidenter autem Lucas alios de aliis hoc dixisse narravit: unde ergo Matthæus dicit cap. 9. „Tunc accesserunt ad eum“ discipuli Joannis dicentes: Quare nos, & pharisæi jejunamus? nisi quia & ipsi aderant, & omnes certatim ut quisque poterat, hoc obsecrunt. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 18.) Est autem duplex jejunium: unum in tribulatione ad propitiandum Deum in peccatis; aliud in gaudio, cum tanto minus delectant carnalia, quanto spiritualium major sarcina est. Interrogatus ergo Dominus cum discipuli ejus non jejunarent; de utroque jejunio respondit; & primo de jejunio tribulationis: sequitur enim: *Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi cum illis est sponsus, facere jejunare? Chr. solus mus* (hom. 31. in Matth.) Quasi dicat: Præ ens tempus lætitiæ est, & alacritatis: non igitur immiscenda sunt tristitia. *Cyrillus*. (a) Salvatoris enim nostri in hoc seculo demostatio nihil aliud fuit quam quædam festivitas, intelligibiliter quasi quamdam sponfam copulans illi nostram naturam, ut quondam sterilis fecundata fieret. Igitur filii sponsi esse noscuntur quicumque vocati sunt ab eo per novam & evangelicam disciplinam; non autem scribæ cum pharisæis, qui solam legis umbram considerant. *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 27.) Per hoc autem quod solus Lucas dicit, *Non potestis filios sponsi facere jejunare*, intelligitur eos ipsos qui loquebantur, fuisse facturos ut lugentes jejunarent filii sponsi, (2) quando ipsi essent sponsum occisuri. *Cyrillus*. (b) Ubi vero concesserat filiis sponsi quod non decebat eos laborare, tamquam qui spirituales solemnitatem habebant, ne inter nos annullaretur jejunium, dispensative subjungit dicens: *Venient autem dies cum ablati fuerit ab eis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus.* *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 3. quæst. 18.) Quasi dicat: Tunc desolabuntur, & in mærore, & luctu erunt, donec eis per Spiritum Sanctum gaudia consolatoria (3) tribuantur. *Ambrosius*. Vel aliter. Non hoc jejunium relegatur quo conficitur caro, & corporis luxuria castigatur: (4) hoc jejunium nos commendat Deo. Sed non possumus jejunare qui Christum habemus, & Christi carnem epulamur, & sanguinem. *Bassilius* (c) Filii etiam

sponsi jejunare nequeunt, hoc est animæ nutrimentum non sumere, (5) sed vivere in omni verbo quod de ore Dei procedit. *Ambrosius* (tit. de excus. disc.) Sed qui sunt illi dies quibus nobis Christus auferetur, cum ipse dixerit Matth. ult. „Vobiscum ero usque ad consummationem mundi?“ Sed nemo tibi Christum potest auferre, nisi te illi ipse auferas. *Beda* (cap. 19. in Lucam.) Quædiu enim sponsus nobiscum est, in lætitia sumus, nec jejunare possumus, nec lugere; cum autem per peccata ille recedit, tunc indicandum est jejunium, & req uerendus luctus. *Ambrosius* (Lib. & tit. eod.) Venique de animi dictum est jejunio, ut sequentia declarant: sequitur enim: *Dicebat autem similitudinem ad illos, quod nemo comissuram, id est particulam ablata, à vestimento novo immittit in vestimentum vetus.* Appellavit jejunium vestimentum vetus, quod ex eundem Apostolus affirmavit dicens Ephes. 4. „Spoliare vos veterem hominem cum“ actibus suis. “In eadem igitur vetera series convenit præceptorum, ne actus forma & novi hominis misceamus. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 18.) Vel aliter. Dono Spiritus Sancti percepto, genus (6) etiam jejunii quod fit per lætiam jam renovati in vitam spirituales convenientissime celebrant; quod antequam accipiant, dicit eos esse tamquam vetera vestimenta, quibus inconvenienter pannus novus affuitur, id est aliqua particula doctrinæ quæ ad novæ vitæ temperantiam pertinet: quia si hoc fiat, & ipsa doctrina quodammodo scinditur, quæ docet generale jejunium non à concupiscentia ciborum tantum, sed ab omni lætitiâ temporalium delectationum; cuius particulam quæ ad cibos pertinet, dicit non oportere hominibus adhuc veteri consuetudini deditis impartiri: quia & illic quasi concilio videtur fieri, & ipsi vestitus non convenit. Dicit etiam eos esse similes veteribus utribus: unde sequitur: *Et nemo mittit vinum novum in utres veteres.* *Ambrosius* (Lib. 5. de secunda similitudine data.) Fragilitas humanæ conditionis aperitur, cum corpora nostra exuviis defunctorum animalium comparantur. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 18.) Veteribus autem utribus comparantur Apostoli, qui vino novo quasi spiritualibus præceptis facilius distrumpuntur quam contineant: unde sequitur: *Alioquin rumpit vinum novum utres & ipsum effunditur, & utres pereunt.* Erunt autem novi utres, cum post ascensionem accepto desiderio consolationis ejus, orando, &

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) P. Nicolai legit roborata. (2) *Al. quoniam.* (3) *Al. retribuuntur.* (4) *Al. omittitur hoc.* (5) *Al. nec vivere.* (6) *Al. autem.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Ubi supra. (b) In Catena Græcorum PP. (c) Ibidem.

sperando innovabuntur: unde sequitur: *Sed novum vinum in utres novos mittendum est, & utraque conservantur.* Beda (cap. 18. in Luc.) Vino siquidem intus reficimur, veste autem foris tegimur. Vestis ergo sunt bona opera quæ foris agimus, quibus coram hominibus lucemus; vinum fervor fidei, spei, & caritatis. Aliter. Veteres utres sunt scribæ, & pharisæi; novus pannus, & novum vinum præcepta Evangelii. *Gregorius Nisenus.* (a) Vinum enim de novo elicium, propter fervorem naturalis humiditatis, fumosum est, despumans naturali agitatione a se materialem (1) immunditiam. Tale vinum, novum testamentum est, quod antiqui utres, qui propter incredulitatem inveterati sunt, non capiunt;

(1) Al. forditiem. (2) Al. in novitate. (3) Al. immitti.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Orat. de Abraham, vel in Abraham.

CAPUT VI.

(a) **F**actum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli ejus spicas, & manducabant, conficantes eas manibus suis. Quidam autem pharisæorum dicebat illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis? Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cum esurisset ipse & qui cum illo erant: quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis, quia dominus est Filius hominis etiam sabbati.

(b) Factum est autem & in alio sabbato ut intraret in synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus ejus dextera arida. Observabant autem scribæ, & pharisæi, si in sabbato curaret, ut invenirent unde accusarent eum. Ipse vero sciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens stetit. Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos: si licet sabbato bene facere, an male: animam salvam facere, an perdere. Et circumspexit omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus ejus. Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad invicem quidnam facerent de Jesu.

(c) Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pmoctans in oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit. Simonem quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem; Philippum, & Bartholomæum, Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphaei, & Simonem qui vocatur Zelotes, & Judam Jacobi, & Judam Scarioth, qui fuit proditor.

(d) Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum ejus, & multitudo copiosa plebis ab omni Judæa, & Hierusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis, qui venerant ut audirent eum, & sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba quærebatur eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

(e) Et ipse elevatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei: beati qui nunc esuritis, quia saturabimini: beati qui nunc fletis, quia ridebitis: beati estis cum vos oderint homines, & cum separaverint vos, & reprobraverint, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum propter Filium hominis. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in celo. Secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

(f) Verumtamen vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram: vobis qui saturati estis, quia esurietis: vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis: vobis

immo scinduntur excellentia doctrinæ, necnon & gratiam Spiritus incassum fluere faciunt: quia in malevolam animam non introibit sapientia; Sap. 1. Beda (cap. 18. in Lucam.) Sed cuiusque animæ nondum (2) innovatæ, sed in vestustate malitiæ perseveranti, novorum mysteriorum sacramenta non debent (3) committi. Qui etiam præceptis evangelicis præcepta legis miscere volunt, ut Galatæ: *Et nemo bibens vetus, statim vult novum: dicit enim, Vetus melius est* quia Judæis vitæ veteris saliva imbutis, novæ gratiæ præcepta sordebant: quia majorum traditionibus commaculati dulcedinem spirituum verborum percipere non valebant.

cum benedixerint vobis omnes homines. Secundum hæc enim faciebant pseudoprophetae patres eorum.

(g) Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos odierunt; benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Et qui te percutit in maxillam, præbe ei & alteram; & ab eo qui auferit tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te tribue: & qui auferit quæ tua sunt, ne repetas: & prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

(h) Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefacitis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his à quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fenerantur, ut recipiant æqualia. Verumtamen diligite inimicos vestros, benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes; & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi: quia ipse benignus est super ingratos, & malos. Estote ergo misericordes sicut & Pater vester misericors est.

(i) Nolite judicare, & non judicamini: nolite condemnare, & non condemnabimini: dimitte, & dimittemini: date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & coagitaram, & supereffluentem dabit in sinum vestrum: eadem quippe mensura quam mensi fueritis, remetietur vobis.

(k) Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foveam cadunt? Non est discipulus supra magistrum; perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejciam festucam de oculo tuo; ipse in oculo tuo trabem non videns? Hipocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicias ut educas festucam de oculo fratris tui.

(l) Non est enim arbor bona quæ facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum: unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.

(m) Quid autem vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini ædificanti domum qui fodit in altum, & posuit fundamentum supra petram. Inundatione autem facta, illifusum est flumen domui illi, & non poruit eam movere. Fundata enim erat supra petram. Qui autem audit, & non facit, similis est homini ædificanti domum suam supra terram sine fundamento; in quam illifus est fluvius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

(a) **A**mbrosius (Lib. 5. in Luc. cap. quod discipuli vellebant spicas.)

Non solum comprehensione verborum, sed etiam ipso usu, specieque gestorum incipit hominem Dominus veteris observatione legis exuere: unde dicitur: *Factum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli ejus spicas, & manducabant, conficantes eas manibus suis.* Beda (cap. 19. in Lucam in princ.) Non habentes enim discipuli spatium manducandi propter importunitatem turbarum, esuriebant ut homines; sed vellentes spicas inediam consolabantur: quod est indicium austerioris vitæ, non præparatas escas, sed simplices quaerere cibos. *Theophylactus* (in pric. Comment. in cap. 6.) Dicit autem: *In sabbato secundo primo:* quia Judæi omnem festivitatem sab-

barum nuncupabant, requies enim dicitur sabbatum: multoties ergo contingebat in parasceve festivitas, & vocabant parascevem sabbatum propter festum; deinde principale sabbatum secundum primum dicebant, quasi secundum existens à præcedentis diei festivitate. (1) *Cyrius.* Duplex enim erat festum; & principalis festi, & alterius solemnitatis sabbati. *Isidorus.* (a) Vel dicit, *Secundo primo*, quia secundum erat pascha, primum autem azymorum: cum immolarent enim pascha in sero, sequenti die festum azymorum celebrabant. Quod autem ita sit, patet ex hoc quod Apostoli vellebant spicas, & manducabant: in illo namque tempore spicæ flectuntur à fructu. *Epiphanius* (Lib. 1. contra hæreses cap. 30.) Die igitur sabbati visi sunt transeuntes per fegetes, & spicas edebant.

(1) *Al. Chrysostomus quam habet etiam Nicolai, hom. 40. in Matth.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Sicil. Isidorus Pelusiota Lib. 3. Epist. 110. quam inscribit ad Isidorum Diaconum, qui petierat ab illo tale sibi sabbatum explicari.